

Co-funded by
the European Union

ICMPD

International Centre for
Migration Policy Development

UNIVERSITATEA BABEŞ-BOLYAI
BABEŞ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
BABEŞ-BOLYAI UNIVERSITÁT
BABEŞ-BOLYAI UNIVERSITY
TRADITIO ET EXCELLENTIA

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
імені
Олександра Яременка
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ

ДІТИ ПОЗА УВАГОЮ. УКРАЇНА

МЕТОДОЛОГІЯ

Мета

Пошук взаємозв'язку між трудовою міграцією та захистом прав дітей в Україні, що сприятиме вдосконаленню політичної та правової бази щодо трудової міграції та мобільності в Україні з фокусом на транснаціональні сім'ї, а також підвищенню рівня інформованості щодо легальної трудової міграції та забезпечення допомогою трудових мігрантів, які повертаються, шляхом розробки навчальних ресурсів та інформаційних кампаній.

Методи

Якісні: глибинні інтерв'ю, фокусовані групові дискусії (фокус-групи) та експертні інтерв'ю.

Реалізована вибіркова сукупність

- 12 глибинних інтерв'ю з дітьми віком 10 – 17 років.
- 12 глибинних інтерв'ю з батьками – трудовими мігрантами.
- 12 глибинних інтерв'ю з дорослими, які залишилися з дітьми (батьками, опікунами).
- 4 фокус-групи: 2 – з дітьми, 2 – з дорослими респондентами.
- 3 глибинні інтерв'ю з експертами, компетентними у питаннях трудової міграції.

Трудова міграція. Типові причини та обставини

**Масовий виїзд
працездатного населення
за кордон внаслідок
проблем з
працевлаштуванням в
Україні**

- **Польща - сільські господарства, переробні підприємства**
- **Чехія та Португалія - будівництво**
- **Країни Скандинавії – рибне господарство**
- **Австрія, Німеччина, Іспанія, Італія – доглядання старих, немічних і хворих людей (жінки)**

Вплив міграції на повсякденне життя родин

Догляд за дітьми у родинах трудових мігрантів

Дитина отримує менше уваги не лише через відсутність одного з батьків, але й через зростання навантаження на того з батьків, хто лишився в Україні

Шкільна освіта та позашкільне навчання

1

У регіонах, де виїзд батьків на заробітки є поширеним явищем, діти не відчують якогось особливого ставлення з боку однолітків або вчителів

2

Частка зароблених за кордоном коштів витрачається на оплату відвідування дітьми платних курсів, спортивних і музикальних занять

3

У деяких школах дітям трудових мігрантів вчителі прагнуть приділяти більше уваги, розуміючи їх складну сімейну ситуацію

4

Інколи діти потерпають через шкільні образи від однолітків, зокрема пов'язані з відсутністю батьків

Особливості комунікації та стосунків у родинах мігрантів

Руйнування усталених форматів взаємодії між членами родини

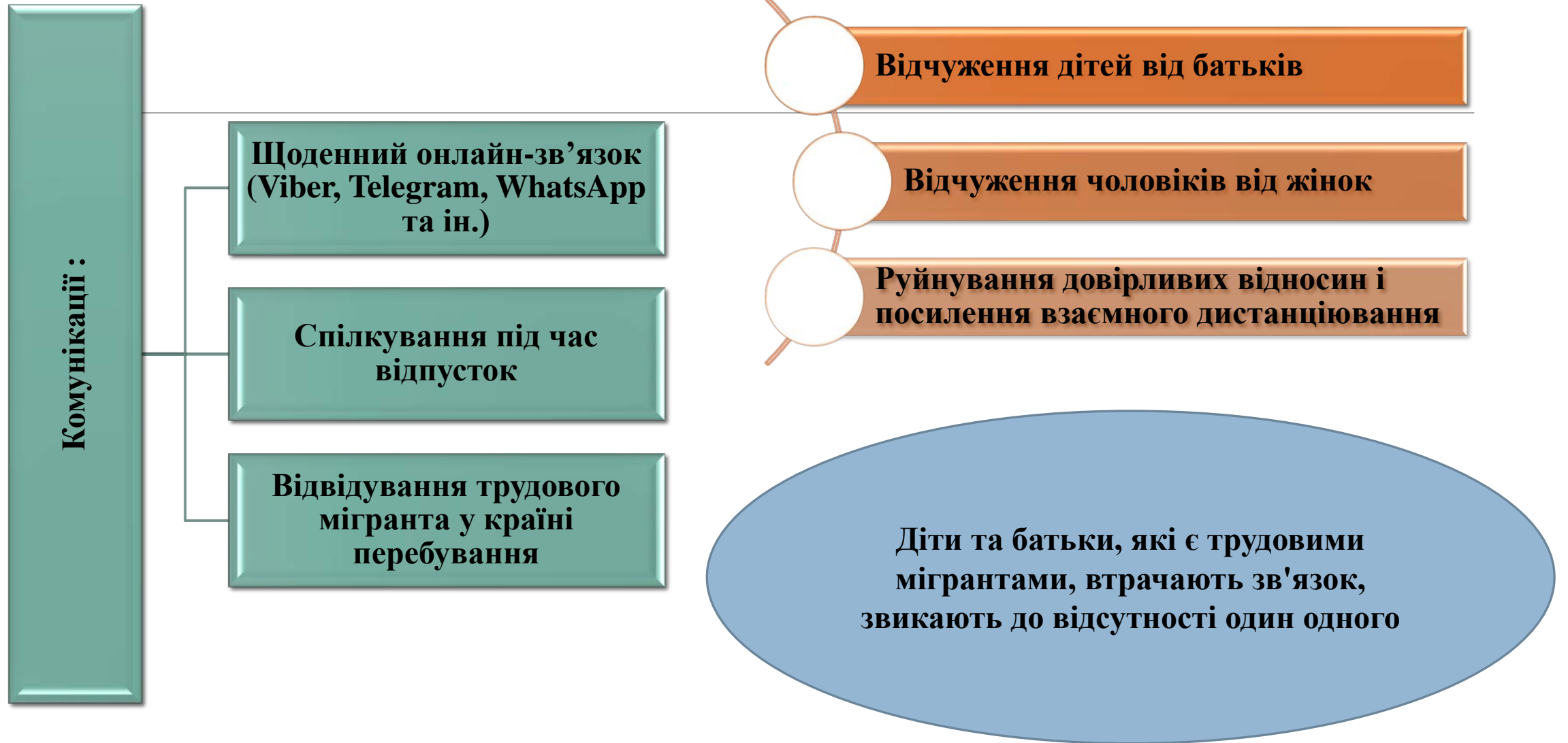
- **Формування нових каналів комунікації**

Передумови для руйнування сімей

- **Ревнощі**

Бажання контролювати повсякденне життя партнера, який виїхав/ла за кордон

Особливості комунікації та стосунків у транснаціональних родинах

Ситуація у громадах і спільнотах, актуальні потреби трудових мігрантів

**Діти живуть у середовищі,
де відсутність принаймні
одного з батьків є нормою**

**Оточення ставить до
сімей трудових мігрантів з
розумінням**

**Поодинокі випадки
засудження та негативного
ставлення через ризики
руйнування сімей**

**Почуття заздрості
з боку односельців,
яким не вдалося
працевлаштуватися
за кордоном**

**«Заморожування» зв'язків
із соціальним оточенням
в Україні**

Ситуація у громадах і спільнотах, актуальні потреби мігрантів

Необхідна підтримка:

Інформаційна – отримання достовірної й актуальної інформації про умови праці та побуту вимоги місцевого законодавства, особливості роботи торгових і медичних закладів, правовий статус мігранта у країні перебування

Психологічна – допомога у вирішенні емоційних проблем, зумовлених стресовими ситуаціями

Юридична – можливість отримання інформації про правові аспекти перебування за кордоном

Законодавча – підтримка трудових мігрантів через ухвалення законодавчих актів, які захищали б їхні права

Обізнаність у законодавстві та його оцінка

Інформація часто є фрагментарною, суперечливою та неповною

Актуальна потреба знань у перспективах і процедурах легалізації в країні перебування

Оподаткування грошей, зароблених за кордоном, трудові мігранти вважають вкрай несправедливим та образливим

Необізнаність у правових особливостях трудової міграції поєднується з вкрай негативним ставленням до українського законодавства в цілому

ДЖЕРЕЛА ПІДТРИМКИ

**поради більш
досвідчених
знайомих**

**платні
консультації
фахівців (юристів,
нотаріусів)**

COVID-19 і трудова міграція

Згортання бізнесів

Суперечки

**Навантаження
на батьків**

Онлайн-комунікації

Роздратування

Локдаун

Безробіття

Дистанційне навчання

Майбутнє та перспективи

Полярне бачення майбутнього:

- Міграція - вимушений і тимчасовий крок, прагнення за можливості повернутися в Україну
- Орієнтація на інтеграцію до країни перебування, планування перевезення за кордон інших членів родини

Прагнення розпочати «нове життя», попри численні ризики та труднощі

Готовність повернутися до України за умови наявності роботи з гідною заробітною платою

Рішення про можливий переїзд до іншої країни часто приймається батьками без участі дитини

Висновки

- **Економічні чинники - головні причини для трудової міграції.**
- **Трудові мігранти при переїзді за кордон переважно працюють не за спеціальністю.**
- **Родини трудових мігрантів часто мешкають у громадах, де виїзд одного або кількох членів родини за кордон є більше правилом, ніж винятком.**
- **Члени родини часто сприймають трудових мігрантів лише як джерело фінансування.**
- **Працевлаштування одного або кількох членів родини за кордоном може спричинити розрив традиційних зв'язків і відчуження, як серед членів родини, так і серед соціального оточення.**
- **Рішення про можливий переїзд до іншої країни часто приймається батьками без участі дитини.**
- **Тривала відсутність одного з батьків може призвести до виникнення у дитини емоційних розладів, постійної туги, що зумовлює численні побутові проблеми, зокрема складнощі із засвоєнням навчальної програми.**
- **Пандемія COVID-19 істотно ускладнила становище багатьох родин та їхніх дітей.**
- **Внаслідок впровадження дистанційного навчання у родинах трудових мігрантів збільшилося навантаження іншого дорослого члена родини через необхідність контролювати навчання, забезпечувати технічні умови для цього**

Висновки

- **Часто трудові мігранти виїжджають за кордон і не мають достовірної інформації про умови праці та побут, дізнаються про них вже на місці.**
- **Після повернення в Україну у трудових мігрантів часто виникає потреба у «зворотній адаптації» – пристосуванні до умов життя в Україні.**
- **Трудові мігранти сприймають тимчасовий виїзд за кордон як перший крок для подальшої інтеграції у більш благополучну країну через отримання спочатку дозволу на тимчасове проживання, а згодом – громадянства.**
- **На думку залучених до дослідження експертів, корисним може бути створення єдиної бази (реєстру) даних щодо українських трудових мігрантів.**
- **Рівень обізнаності представників місцевих органів влади та місцевого самоврядування щодо законодавства, яке регулює ситуацію з трудовою міграцією, є вкрай недостатнім, навіть у регіонах з масовим поширенням трудової міграції.**
- **Незалежно від наявності намірів щодо переїзду за кордон на постійне проживання, переважна більшість трудових мігрантів і членів їх родин зазначають, що із задоволенням жили б і працювали б в Україні, якби могли знайти на батьківщині роботу з гідною заробітною платою.**

Рекомендації

- **Покращити можливості для перекваліфікації потенційних трудових мігрантів, з огляду на поточну ситуацію на ринку праці.**
- **Створити онлайн-ресурс «радник трудового мігранта» – з узагальненням юридичної, побутової та іншої інформації, яка може стати в пригоді трудовим мігрантам і членам їхніх родин.**
- **Запровадити телефонну або онлайн «лінію довіри», на яку могли б звернутися за порадою або допомогою члени сімей трудових мігрантів, зокрема діти.**
- **Підвищити рівень правової обізнаності трудових мігрантів щодо алгоритму дій у типових проблемних ситуаціях.**
- **Організувати психологічну допомогу членам сімей трудових мігрантів, навчання методам попередження та подолання кризових ситуацій у взаєминах, які виникають через міграцію.**
- **Розробити базу вакансій для працевлаштування трудових мігрантів, які хотіли б повернутися в Україну.**
- **Ініціювати надання пільгових кредитів колишнім трудовим мігрантам для відкриття власного бізнесу в Україні.**

Рекомендації

- Розробити комплекс заходів, які сприяли б офіційному працевлаштуванню трудових мігрантів у країнах перебування.
- Проводити роз'яснювальну роботу щодо офіційного працевлаштування, яке є необхідним для гарантування дотримання прав, свобод і інтересів трудових мігрантів і членів їхніх родин.
- Розробити «пам'ятки трудового мігранта» з інформацією про найпоширеніші проблемні ситуації та можливі шляхи їх вирішення.
- Організувати обмін досвідом представників громад, які налагодили успішну роботу із сім'ями трудових мігрантів.
- Ініціювати системну роботу з оновлення та вдосконалення національного законодавства, яке регулює відносини у сфері трудової міграції, зокрема щодо забезпечення прав трудових мігрантів та їхніх дітей.
- Проводити регулярні моніторингові дослідження питань трудової міграції в Україні та світі.

ПОДЯКИ

Команда дослідників дякує всім нашим партнерам, колегам і респондентам, без яких проведення цього дослідження було б неможливим:

Європейському Союзу

Terre des hommes Foundation Elvetia (Румунія), Terre des hommes (Молдова), Terre des hommes (Україна)

Міжнародному центру з розвитку міграційної політики (ICMPD).

Міністерству соціальної політики України

МІНІСТЕРСТВО
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Клузькому університету імені Бабеша-Бойяї (Румунія)

Менеджерам, аналітикам, інтерв'юерам ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка»

